

JOSEP BERDURA I MARTÍ CHECA

EL LLIBRE D'ANOTACIONS DE MARIANO BERDURA GAIG, UN PAGÈS DE
SANT ANDREU A LES DARRERIES DEL SEGLE XIX (1895-1897)

Seguint la línia d'altres recopilacions de memòries sobre el món agrari presentem aquest breu text de finals del segle passat. Testimoni viu de la quotidianitat d'una explotació camperola al Pla de Barcelona¹.

El document respon a les necessitats d'administració d'una explotació agrària i ramadera de proporcions mitjanes, Can Berdura, ubicada al límit noroest de l'antic municipi de Sant Andreu de Palomar, a cavall entre els termes de Sant Martí de Provensals i de Sant Joan d'Horta.

L'autor del document, entès aquest com un llibre d'anotacions, Marià Berdura Gaig pretenia tenir una eina que li recordés les activitats, bàsicament

1 A continuació citem alguns exemples de memòries, històries de vida, etc., relacionades amb el món agrari.

S.A. *El llibre de Jaume Galobardes (1776- 1863). Crònica del seu temps.* Museu Torre Balldovina / Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, Santa Coloma de Gramenet, 1992

M.AGUSTÍ (Fra). *Llibre dels secrets d'agricultura. (Ed. Facsimil.- La gabia gran no fa millor l'aucell. L'arquitectura rural postremença-)* Ed. Altafulla, Barcelona-Girona, 1988

J.CODINA i VILÀ (ED). *Llibre de polítiques i curiositats. Memòries de Pau Porcet (1788- 1856) Pagés de Sant Boi de Llobregat.* Ed. Abadia de Montserrat. (Col·lecció Llorenç Sans d'estudis del Baix Llobregat). Sant Boi de Llobregat, 1995.

E.MUT i REMOLA. *Apunts de sociologia semirural. La meua història a La Canya.* El Bassegoda ed. Olot, 1990

A.SIMON TARRES. *Memorias y diarios personales en la Cataluña moderna.* a HISTORIA SOCIAL, nº2, otoño de 1989, UNED, València.

S.SOLER i SIMÓN (Estudi i transcripció). *Memòries d'una família pagesa : Els Anglada de Fonteta (segles XVII-XVIII).* La Bisbal de l'Empordà, 1994.

econòmiques que s'anaven fent al mas de la seva propietat. Anotacions necessàries per l'administració i desenvolupament de Can Berdura i per marcar les obligacions pròpies d'ell com cap del mas i la família.

Cronològicament abasta les activitats que el mas desenvolupà durant el primer trimestre de 1895, l'any 1896, llevat dels mesos d'octubre i novembre i de manera més parcial els dos primers mesos de 1897. Aquesta fragmentació es deguda a que el document compilat en origen en un llibre de comptes va ser recuperat de forma fortuïta, ja trencat, en el moment d'ensorrament del mas el 1954, per part de Josep Berdura Mas, darrer propietari de la masia. Aquest document va a passar a formar part de l'arxiu particular de la família Berdura seguint la tradició del món masover de conservar la documentació relacionada amb la casa, la família i la terra conreada.

Aquest breu registre constata un cop més, les característiques definitòries del món de la masia. D'una banda, planteja la dicotomia, territori i mas, objectes ambdós indisociables. El territori és un espai construït socialment perquè algú el treballa i l'ocupa, aquest estarà format per diverses unitats del paisatge que l'home modifica i ha modificat al llarg del temps². Aquest home viu al mas, entès com primer pas de jerarquització del territori i com nexa entre aquest espai (territori) i l'home. Per tant, la masia és una estructura visible en el paisatge, amb una arquitectura i configuració determinada per una sèrie d'elements distributius que segons J. Vilà i Valentí la conformen: la casa i les construccions adjacents, l'era, la bassa per l'hort i abeurar les bèsties, els camps de conreu, l'hort, les pastures o espais erms i el bosc³.

A nivell econòmic, el document mostra el caracter autàrquic i autosuficient de l'explotació de la unitat domèstica de Can Berdura⁴. Encara que indirectament, mostra elements clars del pairalisme⁵ entès com un sistema social que combina elements econòmics, jurídics, polítics i ideològics,

2 F. BRETON. *El territori del mas en el Montseny*. Dins. AIXA, Revista del Museu etnològic La babella, no 5 monografía *L'home i la muntanya*. Arbúcies, 1992.

3 J. VILA VALENTÍ. *El mas una creació pre-pirinenca a: EL món rural a Catalunya*. Curial, Barcelona, 1973, p. 63-78.

4 A. BARRERA GONZÁLEZ. *Casa, herencia y familia en la Cataluña rural*. Alianza ed. Madrid, 1990. La definició més clarificadora del fet autàrquic en el món de la masia l'ha expressat: F. BURILLO, E. J. IBÁÑEZ i C. POLO. *El patrimonio arqueológico en el medi rural. Conservación arqueológica. Reflexión y debate sobre teoría y práctica*. Dins. Cuadernos del Instituto Andaluz de Patrimonio histórico, Sevilla, 1994 p. 36-49.

5 Per una visió clàssica de la teorització del pairalisme cal veure: J. DE CAMPES I ARBOIX. *La masia catalana, Història, arquitectura, sociologia*. Aedos ed. Barcelona, 1959 i més recentment, l'aportació sintètica de J. PRAT. *El pairalisme com model ideològic*. Dins. *La invenció de la família catalana*. Dossier publicat a L'AVENÇ, nº 132, desembre de 1989.

i es fonamenta en l'organització rígida i estructurada del grup domèstic⁶, aquest, en el nostre cas, la família Berdura amb un hereu, que entendrem que és el redactor d'aquest document, Mariano Berdura Gaig. Personatge que actuarà com la màxima expressió del pairalisme i seguint les paraules de Camps i Arboix serà ... *un cap únic suprem, pel cap de casa, que és un veritable patriarca o monarca familiar*⁷. Ara bé, una anàlisi acurada del document permet veure les relacions que família i entorn tenen per la consecució de recursos i l'explotació d'aquests de cara a l'evolució del grup familiar⁸. Altrament, el document és el reflex de la necessitat que té qui l'escriu per tal no només de controlar sinó de canalitzar i ordenar les seves aptituds físiques i mentals, pròpies d'una persona, un pagès al final de la seva vida.

La Masia:Can Berdura⁹.

Era una de les 25 masies que el nomenclator de 1860 otorga a Sant Andreu de Palomar. La casa pairal estava situada a la cantonada dels actuals carrers de Campo Florido amb Puerto Principe.

Vista de Can Berdura, el camí que apareix a la fotografia conduïa cap a la carretera d'Horta (actual carrer la Garrotxa)

Vista datada el 28 de novembre de 1950 (foto cedida per Josep Berdura i Mas)

6 Definició extreta de J. PRAT. *La Masia*. Dins. L'AVENÇ. nº 193, juny 1995.

7 Op. cit. nota 4, p.212 i s.

8 I. MOLL BLANES. *Las redes familiares en las sociedades rurales. a HISTORIA SOCIAL*, nº 21, UNED, València, 1995 (1).

9 Informació elaborada arran de la consulta de documents dispersos referents a la casa, extrets de l'arxiu particular de la família Berdura i les reflexions extretes d'una sèrie d'entrevistes personals fetes al darrer propietari de la masia, Josep Berdura i Mas que ha col·laborat en la confecció de l'article.

La seva situació geogràfica la situa a la frontera de l'antic municipi de Sant Andreu de Palomar, a tocar el Torrent de la Guineu i en el lloc que les partides medievals citen com Viladrau o Vilatrau com fan constar els permisos d'obres relatius a la casa.

La casa va ser refeta com a mínim dues vegades. Documentada amb seguretat des del segle XVIII, quan es realitzà la segona refacció d'aquesta (1771) per part del mestre d'obres Joan Rossinyol.

Els seus límits territorials aproximats queden marcats pel torrent de la Guineu, el camí de Dalt (c./Concepció Arenal) i les propietats de Pere Vintró (de Can Vintró), de Ramón Basté Baratar, les propietats dels successors de Serafín Bacigalupí, emparentat amb els Güell i les de Teresa Vedruna, Joan Ustrell i Margarita Mas.

Les diferents propietats i camps rebien noms segons els elements que es cultivaven o altres elements de caracter paisatgístic o constructius, pel cas de Can Berdura tenim documentats :

1. Camp de les tres quartes: Situat a la zona de Fort Pius (Marina). Era un camp propietat de Josep Antón de Ros (propietari de Ca l'Armera), conreat en règim d'aparceria per la família Berdura. (contracte amb data 1-7-1870).
2. Camp de les Arcades.
3. Camp de les Magranes.
4. Camp de la Civada, situat prop de Santa Eulàlia de Vilapiscina.
5. Camps de L'estrella i del Cànem, ambdós a Sant Martí de Provensals.
6. Camp «florit de roselles». El més proper a la casa, situat a la zona de l'antic *barri dels Indians*.
7. Camp de L'Espunya. Cap a la zona del Clot.
8. El Pedregal.
9. Les Freixes. Documentat en contractes de aparceria del 1874 i 1875 i propietat d'Engràcia Batista, important propietària de Sant Andreu de Palomar.
10. Les vinyes les teniem a Can Quintana. (masia del terme municipal de Sant Joan d'Horta)

L'extensió d'aquests terrenys marca un important grau de fragmentació d'aquesta propietat, seguint les tendències que per l'últim quart de segle XIX es donen al Pla de Barcelona¹⁰. Malgrat, la no existència de dades sobre l'extensió dels terrenys propietat dels Berdura, hem de considerar que parlem

10 LL. FERRER. A.SEGURA I J.SUAU. *L'estructura de la propietat de la terra al Pla de Barcelona durant la segona meitat del segle XIX*. a. ESTUDIS D'HISTÒRIA AGRÀRIA. nº 6. Ed. Curial, Barcelona, 1983.

d'una mitjana/petita propietat segons la classificació de A.Segura i J.Suau¹¹. Per altre banda, cal incidir en un aspecte que la documentació familiar deixa entreveure, l'elevat número de contractes de parceria que la família té, contractes molt utilitzats en el segle passat al món rural català, aquest suposaven que el propietari real de les terres cedia l'ús d'aquestes a un pagès a canvi d'una part de la producció però també amb una gran possibilitat de condicions i obligacions que contenen les clàusules d'aquests contractes¹²

Pel que a l'aspecte productiu conreaven cultius de cànem, blat de moro, blat, ordi, civada, seguint la tendència que s'observa per tot el Pla de Barcelona on els percentatges de blat de moro i blat són els més elevats entre 1885 i 1890¹³.

També, tenien una important horta, les verdures i les hortalises les venien al mercat del Clot, on una filla de l'autor del document, Concepció Berdura Crusents, «*La sió de Can Berdura*», que va tenir parada durant 35 anys. Aquesta producció agrària era complementada amb una especialització ramadera, en el sector porcí reflectida molt bé al document. Complement que arribarà assolir la categoria de tasca bàsica de la producció de la casa.

El personatge: Mariano Berdura Gaig (1828-1899)

L'autor del document que tractem va nèixer el 18 de desembre de 1828, sent batejat el mateix dia, va ser el quart fill de la família i el primer home d'ella, aquest fet li va fer adquirir la categoria de hereu. Els seus pares, Josep Berdura Sitjar (1800-1843) natural de Sant Genis dels Agudells i Catarina Gaig Marc (mort el 7 de febrer de 1875) filla de Can Gaig, exemplifiquen els vincles matrimonials i les pràctiques endogàmiques pròpies del món rural. Ambdós provenien de famílies amb terres de conreu i casa a l'antic municipi de Sant Andreu de Palomar.

Sabem que va anar a escola com a mínim fins als 14 anys¹⁴. La tradició

¹¹Els situen que aquest tipus de propietat se situaria al voltant de les 15 1/16 a 27 mujades. Per altre banda de 0 a 1 seria una propietat residual, de 1 1/16 a 15 seria una petita propietat i superior a 27 seria una gran propietat, on s'encabiria l'anomenada pagesia benestant. A.SEGURA i J.SUAU. *L'evolució de l'estructura de la propietat de la terra al Pla de Barcelona 1723-1823/1841*, a Actes del I Congrés d' història de Pla de Barcelona. Barcelona, 1984.

¹² I. NAVARRO MOLLEVÍ. *Masies de les Corts: Torres, Masos i altres cases*. Quaderns de l'arxiu, 2, Arxiu municipal del Districte de les Corts, Barcelona, 1993.

¹³ DD. AA. *Activitats econòmiques*. Dins *HISTÒRIA DE BARCELONA.*, Vol 6, La ciutat Industrial (1833.1897), Barcelona, 1995.p.194 i s.

¹⁴ Entre els diversos materials dispersos a l'arxiu familiar dels Berdura es conserva la llibreta d'aritmètica i càlculs de Marià Berdura i Gaig, en la qual es fa constar la data de finalització d'aquesta el 25 de març de 1843.

oral de caracter familiar, cita la seva participació a la revolta de les quintes de Sant Andreu del juliol de 1845.

Es casarà, el 1847 a l'edat de 19 anys amb Francesca Mas Rocafort (1829-1858) originària de Sarrià amb la qual tindrà quatre fills: Gaudenci, Josep Pau, Josep Andreu i Dolors. Amb 29 anys quedarà vidu i es casarà en segones núpcies amb Francesca Crusents Bonet (1826-1889) filla de Sant Andreu de Palomar, amb la que tindrà quatre fills més: Martí, Salvador, Marià i Concepció. Aquesta morirà el 1889. Per tant, el període que abasta el llibre d'anotacions és la darrera etapa de la vida del pagès, on ha de passar al seu hereu, Martí Berdura Crusents, les terres, els contractes i les formes d'actuació enfront la gestió del mas.

A continuació transcrivim el text conservant la grafia original. Entre parèntesi transcrivim la versió amb l'ortografia normalitzada.

[Inici de plana]

ANY 1895.

1 jane (gener) Per pa 4 pesetes

1 jane (gener) 6,1/6 curteras d'ordi (quarteres d'ordi) 48 pes.

4 jane Y pagat a Calarno de Comas (He pagat a ca l' Arno de Comas.)9 pes

4 jane 1 Pa de Sagrera 1 pes 10 cent

5 jane 1 Capa den Bado (Capa per Bado) 64 pes

6 jane He pagat al lloge del Camfortopio

(He pagat el lloguer del camp de Fort Pius)140 pes

6 jane 1 curtera de fabons per tots (quartera de favons per tots) 10 pes

6 jane Y dad la dona den Mariano de la capa

(He donat a la dona de Mariano de la capa) 60 pes

8 jane 12 curteras de Bladdemoru (12 quartera de blat de moro) Val...

Y molda (1 moldre) Val...

y Currado (agent)

108 pes.

7 pes 50 cent.

3 pes.

13 jane he pagat la mesada al Castella. En Martí La primera

13 jane He pagat a Can Curtada de labiña

(He pagat a Can Cortada, la vinya) 37 pes

25 jane 1 bota de merda al conductor Font. 4 botes i 4 Fortopio

10 fabre

(febrer) He pagat mesada al Castella son 16

y he portat 1 carrega de vi d'en Joanet.

12 fabre

He fet les plantades dels hàpits y las Habas ya son nadas de sota el paie y de la Paera de Mil.

(He fet el planter dels apis i les faves ja són situades sota el paller i la panera de mill.) *Fet una tenda de plate de tumattas y pabrots y bitxus y esbargínias A fabre, 12 de 1895.*

(He fet el planter dels tomaquets, pebrots, bitxos i albergínies.)

14 Fabre, Dilluns

He mort 2 serdos, un de mida señalaba 80 i a fet 93 pes de Sn. Andreu. Otro ha fet pes Sn Andres, 92 1/2 carniceras de romana; y los grosos pes de mida feian los dos 95 los dos mes feien 105 carniceras y no arribat a 100 carniceras.

Banuts per Cim de Can Vintro a Barcelona

(He mort dos porcs, un de mida assenyalava 80 (unitat de pes) i ha fet 93 de pes de Sant andreu (unitat de pes autòctona). L'altre ha fet un pes de Sant Andreu de 92 carniceres i mitja de romana (unitat de pes). Els grossos (els pernils i potes de l'animal) feien els dos 95 i els dos més feien 105 carniceres i no han arribat a 100 carniceres (?) Han estat venuts per Quim de Can Vintró a Barcelona.)

Aquí esta la materia per los meus fills

Jo mes crich momnom Mariano Berdura y del dinero jo cajero

(Aquí està la matèria (l'aliment) pels meus fills. Jo m'anomeno Mariano Berdura i dels diners soc el caixer.)

[Final de la plana]

[Inici de plana]

Diari a 18 de fabre 1895

He pagat tots las fenyas dels ports de Cala Gallarda. 23 durus menus 1 pes. (He pagat totes les feines relatives als ports de Ca La Gallarda. 23 durus menys 1 pesseta

A Nan Soria es pagat la darrera en trada dels ports.

(Al Soria (a l'home anomenat així) li he pagat el darrer transport)

Dia 18 fabre 1895 Patatas de Can Torra Roja pes de la romana mostra 10@ 1/2.

Dia 24 fabre he pagat 2 durus de consum de tots, fins 30 juny 1895.
 Dia 18 fabre ferem 2 taulats de mongetas tendras
 Dia 25 fabre farem 2 taulats de carbazons sota la sinia y ferem 4 taulats de mongetas patuscas
 (Dia 25 de febrer. Van fer 2 taulats de carbassons sota la sinia i 4 més de mongetes patusques)
 Dia 16 marzo de 1895 ferem 4 taulats de mongetas manicanas
 (Van fer 4 taulats de mongetes americanes)
 Dia 21 de marzo de 1895 ferem 4 tenda de asbarginias y pabrots y tomats a la basa y mongetas patusca y de Casa Salles y de Renazas
 (Van fer 4 plantades d'albergínies, pebrots i tomaquets a prop la bassa i també de mongetes patusques, de les de Casa Selles i de renazas (?))
 Dia 9 y 10 de abril de 1895 Garrinan les trujas La primera 10 garrins y lotra natret 6 garrins Eran trullas de Can Biuded es la primera garrinada.
 (Garrinen les trujes, la primera té 10 garrins, l'altra té 6, són trujes de Can Viudet. És la primera garrinada.)
 Dia 12 abril 1895 Compraran; 1/2 cargo da Oly y 3 curtans
 Es el primer en bumbunot, bal 13 durus y 25 centims
 (Hem comprat mitja carrega i tres quartans d'oli, és el primer (que compren) en bombona o llauna, val...)
 Dia 25 abril 1895 Pagat 9 rals per Mariano de la societat
 Dia 6 de maitx 1895 Ferem una taula de Tomats rades Custat de la sinia Tardans
 (Van fer una taula de tomaquets i raves al costat de la Sinia, són tardans)
 Dia 7 de maitx Cenenat al Castella
 (S'ha anat el Castellà (és el jornaler que tenia contractat)
 Dia 12 de maitx He tornat a lloga al Castella o be Fernandes
 (He tornat a llogar al Castellà o també anomenat Fernández)
 Dia 18 Maitx Ferem 1 taulat de asbarginias de Can Llavallol

[Final de la plana]

[Iníci de plana]

Diary a 25 fabre 1896

Dia 25 fabre 1896 A garrinat la berra grosa nafet 9 garrins

(Ha garrinat la verro gran, ha fet 9 garrins)

Dia 27 fabre 1896 He pagat al manya dels ports de Ca la Gallarda 28 durus 4 p.

(He pagat al manya de les portes de Cala Gallarda, 28 duros i 4 pessetes.)

Dia 8 marts Ha entrat una carga de bi juanet
 (Ha entrat una carrega de vi de Juanet (és un venedor de vins)
 Dia 20 marts 1896. He banut 7 porcs en Figarola y anbalgut 40 duros.
 (He venut 7 porcs a Figarola, han costat 40 duros)
 Dia 2 abril 1896 Celia de pagar la primera mesada en Mariano Crusens Bta.
 (Se l'ha de pagar la primera mesada a Marià Berdura Crusents el seu fill)
 Dia 23 marts 1896 Celian donat; en Marti 24 rals per regar
 (Se l'han donat 24 rals per regar a Martí (el seu fill))
 Se canan 7 garrins de la berra grossa.Sanado a Granollers
 (Es venen set garrins de la verrea grossa. Són portats a Granollers.)
 Dia 8 de abril 1896 Dexu la masa y tres tascos a Can Garcini, 2 patits y 1 de
 gros.
 (Deixo la maça i tres tascons a Can Garcini, 2 petits i 1 gran.)
 Dia 15 de abril 1896 He comensat la sinia de ferru y cadena per catafuls 72 a
 8 rals 1/2 an balan..... 99 pes
 y 288 claus a 7 centims an..... 20 pes 16 cts
 per 24 ferrus planus a 25 centims an.... 1 pes 60 cts
 per un pal modo Val..... 25 cts
 per un argolla de Pam Val.....2 pesetas
per 12 canxetas.....88 cts
 y la cadena Bal..... 127 per tot
 (He començat la sinia de ferro i cadena, amb 72 catúfols a 9 rals i mig i 288
 claus a 7 centims cada un, 24 ferros plans a 25 centims, un pal que val 25
 centims, una argolla de pam que val 2 pessetes i amb 12 *canxetes* i la cade-
 na... Tot val 127 pessetes.)
 Dia 19 abril 1896. A garinat la berra patita na fet 8 garins
 (Ha garrinat la verrea petita. Ha fet 8 garrins)
 Dia 27 abril 1896 he portat la berra grossa a cubrí a Can Biuded.
 (He portat la verrea grossa a cobrir a Can Viudet)
 [Final de la plana]

[Inici de plana]

Diary a 4 Maitg 1896

Dia 4 Maitg He entrat 3 cargas de pols y 3 de sagonet den Juan de Ca la...[] es
 paga tot.

(He entrat tres carregues de pols i tres de (entenem sègol) de Joan de Ca la
 ...[]... es paga tot...)

Dia 11 de juny. 4 sacos de sagonet y 4 de pols den Juan Gallarda.

(4 sacs de sègol i 4 de pols de Joan de Ca la Gallarda)

Dia 5 de julio 1896 He portat la berra petita a Josep Berru de Can Biuded.
 (He portat la verra petita a Josep Berro de Can Viudet.)
 Dia 7 julio. 1/2 carga de Bi juanet
 (Mitja carrega de vi de Joanet)
 Dia 24 de julio Primero he da nar La catedral Dibendras
 (Primer, he d'anar a la Catedral el divendres)
Dia 31 julio. Una ampolla daigua per regar els caminals
 (Una ampolla d'aigua per regar els caminals.)
Dia 14 julio. Festa de Sant Roc, La Catedral.
 Dia 22 julio. Misa de Sant Roc, La Catedral.
 Dia 28 julio. Misa al San Cristo
 Dia 4 setembre. Catedral
 Dia 15 setembre. Catedral
 Dia 24 julio. Pagu a Ustrell..... 26 pes
 Dia 24 julio. Pagu Badruna o Viuded..... 8 1/2 pes 34 cts
 Oliba.....12 pes
 Faltan.....28 pes i 40 cts
 Dia 28 de juliol 1896, Dexu el carro a Ca la Cima...[]...
 (Deixo el carro a Ca la Quima...[]...)
 Dia 18 agost 1896 8 tocinos en Guardiola balan 26 durus 16 1/2 cts.
 (He venut 8 porcs a Guardiola (un client) han pagat per ells 26 duros i 16
 cèntims i mig.)
Dia 20 agost 1896 A garrinat la berra grossa Ha tret 10 garrins 6 de bius y 4
de morts Berru de Can Biuded.
 (Ha garrinat la verra grossa, ha parit 10 garrins, 6 vius i 4 morts.El mascle (
 porc) és de Can Viudet.)
 Dia 25 agosto 1896 Pagu la cesta par la pobilla Mata son 23 pes 33 centos.
 (He pagat la panera per la pobilla de cognom Mata...)
 Dia 18 satembre Secullen als raims y pagu en Vaste y la Planxa de sagurus de
 incendi de ca Laurbana ha Junqueras Bna.
 (Inici de la verema, Pago a Basté i la planxa de l'assegurança d'incendis de
 la casa La Urbana (que es trobava al carrer Junqueras de Barcelona))
 Dia 25 Octubre 1896 He portat la berra grossa ha cubrí al berru del Josep den
 Carbasa o Can Gallina.
 (He portat la verra a cobrir el mascle (porc) de Josep de Can Carabassa o
 Can Gallina (?))
 Dia 27 octubre 1896 A garrinat la berra petita na fet 11 garrins al berru de
 Can Biuded.
 (Ha garrinat la verra petita, ha parit 11 garrins.El mascle és de Can Viudet)
 Dia 11 novembre He tornat a porta la berra grossa a Can Gallina...[]... Any
 1896 fa dos begadas que he portat al berruden gallina.
 (He tornat a portar la verra a cobrir a Can Gallina...[]... Durant l'any 1896 he

dut dues vegades la verrea a cobrir amb el mascle de Can Gallina.)
Dia 28 diciembre 1896 He portat 1 carga de Patatas de Can...[]... pes 8@ 24 tt...

(He portat una carrega de patates de Can ...[]... que pesen 8@ i 24 tt (?))

Dia 20 jane de 1897 Y banut las pestanagas en Jumes Baque de Gracia de ban de Sant Felip Nery Precio 6 durus fins 30 de rals

(He venut les pastanagues a Jaume Baque (?) de Gràcia (que té l'establiment) davant de l'oratori de Sant Felip Neri. El preu es de 6 duros amb 30 rals per...[]...)

Dia 6 de fabre 1897 Carga de Vi Juanet, Es paga a Sant Andreu

(Compra una carrega de vi que paga a l'estalimnt de Joanet que es troba a Sant Andreu)

[final de la plana]

BIBLIOGRAFIA GENERAL SOBRE EL MÓN DE LA MASIA

S.A. *Calendari dels Pagesos*. Sdad.Gral Española de Libreria,S.A. anys consultats: 1979,1980,1981,1984,1994.

J.AMADES. *Art popular. La Casa*, José J.de Olañeta ed. (Arxiu de tradicions populars, 37) Palma de Mallorca, 182 (orig. *La Casa catalana* de 1938)

M.A.ALONSO i B.CERVERA. *Guia d'arquitectura popular de les comarques gironines*. Publicacions del Col·legi d'arquitectes de Catalunya/ La Gaya Ciència, Barcelona, 1977.

C.ALSINA,G.FELIU i LL.MARQUET. *Pesos, mides i mesures del Paisos Catalans*. Curial ed. (Biblioteca de Cultura Catalana, 67). Barcelona, 1990.

J.AUGÉ i CARRERAS. *L'ahir i el avui dels nostres pagesos*. Castelló d' Empúries, 1993.

E.BARGALLÓ. *Les més belles cases pairals i masies de Catalunya*. Cap Roig ed. Barcelona,1988.

A.BARRERA GONZÁLEZ. *Casa, herencia y familia en la Cataluña rural*. Alianza ed.Madrid, 1990 (Alianza universida nº 634).

LL.BONET i GARÍ. *Les masies del Maresme*. Barcelona,1983

F.BRETON. *El territori del mas en el Montseny*. Dins. AIXA, Revista del Museu etnològic La Gabella, nº5 monografia *L'home i la muntanya*. Arbúcies, 1992.

F.BURILLO, E.J.IBAÑEZ i C.POLO. *El patrimoni arqueològic en el medio rural. Conservación arqueológica. Reflexión y debate sobre teoria y práctica*. Dins. Cuadernos del Instituto Andaluz de Patrimonio histórico, Sevilla,1994 p.36-49.

J.DE CAMPS I ARBOIX. *La masia catalana, Història, arquitectura, sociologia*.

- Aedos ed. Barcelona, 1959.
- J.DE CAMPS I ARBOIX. *Les cases pairals catalanes*. Ed. Destino, Barcelona, 1973.
- J.F.CASABONA SEBASTIAN i E.J.IBAÑEZ GONZÁLEZ. *Las masias de Mora de Rubielos (Teruel) durante los siglos XIV al XVIII. Aspectos históricos y arqueología*. Dins KALATHOS (Revista del S.A.E.T), nº11-12. Teruel, 1991-92, p.297-362.
- J.DANES i TORRAS. *Estudi de la masia catalana*. A. Butlletí del Centre excursionista de Catalunya, XLIII, 1933.
- C.FLORES. *Arquitectura popular española*. Vol.V, Madrid, 1977
- J.GIBERT. *La masia catalana*. Barcelona, 1985 (2ªedició)
- A.GRIERA. *La casa catalana*. IEC, Barcelona, 1932.
- S.LLOBET. *La casa rural*. Dins LL.SOLÉ SABARÍS (dir.) *Geografia de Catalunya*, vol I, Aedos, 1958.
- S.LLOBET. *L'habitatge*. Dins. *El medi i la vida al Montseny*. Barcelona, 1990 (orig.1947)
- I.MOLL BLANES. *Las redes familiares en las sociedades rurales*. a *HISTORIA SOCIAL*, nº 21, UNED, València, 1995 (1).
- J.MONER, A.PLA i J.RIERA. *La masia. Historia i tipologia de la casa rural catalana*. a 2C.Construcció de la ciutat, nº17-18. Barcelona, 1975.
- J.PRAT. *La Masia*. Dins.*De soca-rel. Els orígens de les tradicions*. Dossier publicat a L'AVENÇ, nº193, juny 1995
- J.PRAT. *El pairalisme com model ideològic*. Dins. *La invenció de la família catalana*. Dossier publicat a L'AVENÇ, nº 132, desembre de 1989.
- J.PUIG I CADAFALCH. *La casa catalana*. a *I congrés d'Història de la corona d'Aragó*. 2on vol.p.1041-1061. Barcelona 1908.
- R.RIPOLL. *Las masies de les comarques gironines*. Girona, 1983
- M.SANDIUMENGE. *La masia catalana*. Barcelona. 1929.
- A.SUAREZ i M.VIDAL. *Una arquitectura tradicional i popular*. a.SERRA D'OR, Nº 29, 1977.
- I.TERRADAS. *El món històric de les masies*. Curial, Barcelona, 1984.
- J.VILA VALENTI. *El món rural a Catalunya*. Curial, Barcelona, 1973, M.A.VILA. *La casa rural a Catalunya*. Ed 62, Barcelona, 1980

BIBLIOGRAFIA SOBRE EL MÓN RURAL A SANT ANDREU DE PALOMAR

- AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Catàleg del patrimoni Arquitectònic Històric-artístic de la ciutat de Barcelona*. Àrea d'urbanisme i obres públiques, Barcelona, 1987
- R.AMAT I DE CORTADA (Baró de Maldà). *El Col·legi de la Bona Vida*. Baranova, 1991, Barcelona.

- J.BALARI ZANOTTI. *Can Verdaguer: Testimonio viviente del Sant Andreu anterior al asfalto*. a SANT ANDREU EXPRESS, nº4 juliol 1986, Barcelona.
- J.BASSEGODA. *Huerto y Viñedo de Barcelona (La guerra de los Laudemios)*. Barcelona ETSA,1971
- J.J. BUSQUETA RIU. *Un nucli rural del territori de Barcelona: Sant Andreu de Palomar al segle XIII*, a *La vida quotidiana dins la perspectiva històrica.*, Institut d'estudis Baleàrics, 1985, pp.95-116
- J.J.BUSQUETA RIU. *Comunitat rural i marc parroquial al Pla de Barcelona: Aspectes de l'organització veïnal de Sant Andreu a la baixa edat mitjana*, a Acta Mediaevalia, 9 (1988), pp.361-389
- J.J.BUSQUETA RIU. *Una vila del territori de Barcelona: Sant Andreu de Palomar al segle XIII-XIV*. Fundació Salvador Vives Casajoana Barcelona,1991.
- A.CAPILLA. *Barcelona también fue rural*. EL OBSERVADOR (28-7-1991)
- J.CLAPES I CORBERA. *Sant Andreu de Palomar*. Barcelona, 1900
- J.CLAPES I CORBERA. *Fulles històriques de Sant Andreu de Palomar*. 3 volums, Barcelona 1984 (edició facsimil, 1931)
- DD.AA. *Torre Llobeta.De palau medieval a Centre Cívic*. Barcelona,1993
- J.DE LA VEGA. *Els primers batecs històrics de Sant Martí de Provensals*.Barcelona,1993
- D.DIEZ. *Les masies d'Horta*. Barcelona, 1986
- A.FERRIN. *La familia Ros Sopranis, o el arte de vivir en una masión en pleno barrio del Congrès*. a SANT ANDREU EXPRESS, nº2, maig 1986, Barcelona.
- R.PIÑOL ANDREU. *La masia en el Llano de Barcelona*. a Barcelona Atracción, nº65, 1953.
- P.ROIG. *Salvem la masia de Can Valent*. a SANT ANDREU DE CAP A PEUS, nº240, 29-10-1987, Barcelona
- J.SACASAS i E.HUNTINGFORD. *Can Nyau en perill*. a SANT ANDREU DE CAP A PEUS,nº98, 19-9-1983, Barcelona.
- M. TATJER. "*Urbanització Meridiana*" Col. Els barris d'ADIGSA nº 52, Barcelona, 1995
- P.VILA i LL.CASASSAS. *Barcelona i la seva rodalia al llarg del temps*. Barcelona, 1974
- B.ZOLLER. *Masias de Barcelona*. LA VANGUARDIA (12-8-1984)